

Asia: VN/4165/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä ja maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomionne rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettavasta laista.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän toteuttaminen ja sen käyttöönoton mahdollistavan lain säätäminen ovat toimivan yhteiskunnan kannalta kannatettavia ja edistettäviä asioita.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän käyttöönoton konkreettiset vaikutukset keskeisten toimijoiden, eli tietojärjestelmään tietoa tuottavien maakuntaliittojen ja kuntien, toimintaan ovat jäänet epäselviksi. On kuitenkin selvää, että muutoksia on odotettavissa maakuntaliittojen osalta ainakin maakuntakaavan toteutustavalle. Kuntien osalta muutokset tulevat olemaan merkittäviä. Korostamme yhteistyön merkitystä näin laajasti tiedon tuottajia velvoittavan tietojärjestelmän kehityksessä.

Lausunnolla olevan esityksen perusteella myös monen lainkohdan, sekä RYTJ-laissa, että MRL-muutoksessa, merkitys ja vaikutukset maakuntaliittojen (ja kuntien) toimintaan jäävät konkretisoitumatta. Esitys herättää enemmän kysymyksiä kuin antaa vastauksia. Lain valmistelu tuntuu suhteessa RYTJ-tietojärjestelmän kehitysvaiheeseen liian varhaiselta.

Ministeriön valmistelun mukaisella RYTJ-lainsäädännöllä maakuntaliitoille ja kunnille jäisivät kaikki tietojärjestelmän käyttöön liittyvät kustannukset (tietojen siirtäminen tietojärjestelmään), mutta esim. kuntien maksutulot luovutettavista tiedoista siirtyisivät valtiolle. Myös tietojärjestelmään liittymisestä ja toimintatapojen muutoksesta aiheutuvat kustannukset maakuntaliitoille ja etenkin kunnille voivat olla huomattavia, ne tulee selvittää ja korvata. Kunnilla tulisi myös olla oikeus saada korvaus tietojärjestelmään luovutettavien tietojen myötä menettämistään tuloista. Viranomaiskäyttö yhteiselle tiedolle tulee olla maksutonta ja tiedon tulee olla kaikkien viranomaistahojen saatavilla niiltä osin, kuin he sitä tarvitsevat lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseen. Muille kuin viranomaisille avattavista rajapintapalveluissa ja avoimessa katselupalvelussa tulee kiinnittää erityishuomiota henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan.

Esityksestä ei käy ilmi, mitkä tahot ovat määrittämässä yhteisesti sovittavaa tietorakennetta ja yhteisesti sovittavaa koneluettavaa muotoa. Pidämme erittäin tärkeänä, että tiedon tuottajat ovat laajalti mukana tietomallin rakenteen määrittelyssä.

Tietojärjestelmään tallennetaan esityksen mukaan tietoja kaavoista eri vaiheissa. Järjestelmään liitettävissä tietopalveluissa ja rajapinnoissa on varmistettava, että tiedon käyttäjälle ei jää epäselväksi tieto kaavan vaiheesta ja kaavan/kaavakohteiden voimassaolosta.

Lisäksi tulisi pohtia tiedontuottajien arkistointivelvoitteen siirtämisen mahdollisuutta yhteisestä tietojärjestelmästä vastaavalle Suomen ympäristökeskukselle tietojärjestelmään tuotetun tiedon osalta. Se ratkaisisi digitaalisiksi muuttuvien kaava- ja rakennustietojen arkistoinnin keskitetysti ja yhtenäisesti koko valtakunnan tasolla.

Yleiset huomionne maankäyttö- ja rakennuslakiin esitetyistä muutoksista.

Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksilla mahdollistetaan mm. kaavoituksen digitalisaatiokehityksen jatkuminen ja kaavatiedon tallentaminen Rakennetun ympäristön tietojärjestelmään. Tämä on hyvä kehityssuunta.

Lakiin kirjatut vaatimukset kaavakohteiden ja -määräyksiä valtakunnallisesta vakiomuotoisuudesta on kunnianhimoinen tavoite. Maakuntaliittojen käytössä olevan yhtenäisen HAME-tietomallin työstämisessä tätä kohti on pyritty jo useiden vuosien ajan. Pyrkimys kaavojen vakiomuotoisuuteen saattaa asettaa suuria haasteita itse maankäytön suunnittelulle, jos järjestelmästä tulee liian jäykkä tai kaavakohte-/kaavamääräyskokoelma ei pysy reaali maailman kehityksen ja suunnittelutarpeiden mukana. Myös alueiden erityistarpeet kaavoituksessa tulee ottaa huomioon yhtenäistämistä suunniteltaessa. Suunnittelun täytyy jatkossakin perustua suunnittelu ympäristön tarpeisiin. Tulee huolehtia siis siitä, ettei Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä tai kaavamääräyskokoelma rajoita tai ohjaa suunnittelua, vaan toimii laadukkaan alueidenkäytön suunnittelun mahdollistajana.

Esitysluonnoksessa todetaan, että maakuntakaavat sisältävät usein sanallisia suunnittelu-, rakentamis- ja suojelumääräyksiä, joiden esittäminen kartalla ei ole tarkoituksenmukaista. Kaikkien kaavakohteiden tai kaava-alueen maankäyttöä ohjaavien tietojen tulisi olla näkyvillä ja saatavilla yhtäläisesti, jotta saatavilla olevien tietojen hyödyntäminen on sujuvaa ja väärintulkinnan mahdollisuus vähenee.

Yleiset huomionne koko esitysluonnoksesta.

Lain kiireinen valmistelu aikataulu ja lausunnon varattu ajankohta kesälomien aikana on valitettavaa. Aikataulu ei mahdollista lausuttavan asian käsittelyä maakuntahallituksessamme. Voimaan tullessaan lain määräykset tulevat kuitenkin muuttamaan maakuntaliitossa kaavoituksen toimintamalleja ja maakuntakaavan teknistä toteuttamistapaa. Lisäksi kyse on myös resurssoinnista ja kustannuksista.

Esitysluonnoksen kappaleessa kolme on esitetty, että tiedon käyttösäännöillä ja luokittelulla voidaan nykyistä paremmin ennaltaehkäistä kansallisen turvallisuuden kannalta herkin tiedon päätymistä alueidenkäytön suunnitteluprosessiin. Tavoite kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi on tärkeä, mutta kaavoitusviranomaisilla tulee olla pääsy myös kansallisen turvallisuuden kannalta herkkään tietoon, silloin kun tiedolla on vaikutusta alueiden käytön suunnitteluun. On kaikkien etu, että tällainen salassa pidettävä tieto voidaan huomioida suunnittelussa, vaikka sitä ei saateta julkisuuteen.

Sekä maakuntien liitot että kunnat tulevat tarvitsemaan teknistä tukea siirtymävaiheessa tietomallipohjaiseen tiedon tuottamiseen ja edelleen sen siirtämiseen Rakennetun ympäristön tietojärjestelmään.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettava laki

Ovatko ehdotetun lain 5 §:ssä mainitut alueidenkäytöstä tallennettavat tiedot mielestänne kattavat?

Kyllä. Pysyviin yksilöiviin tunnuksiin liittyen on huomattava, että maakuntakaavaehdotuksia voi olla kaksi, jos ensimmäiseen kaavaehdotukseen tulee oleellisia muutoksia. Kaavaehdotus pitää tällöin myös asettaa uudelleen nähtäville. Maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on kaavaprosessin kuluessa päivittyvä asiakirja, joten sen sisältöä voidaan muuttaa tarvittaessa. Kuinka nämä on huomioitu Rakennetun ympäristön tietojärjestelmään tallennettavien tietojen ja yksilöivien tunnusten osalta käytännössä, ei ole käynyt ilmi.

Huomionne ehdotetun lain 13 §:ssä mainituista julkisessa tietopalvelussa jaettavista tiedoista.

On kiinnitettävä huomiota siihen, mitä etenkin harvaan asutuilla alueilla sijaitsevista rakennuksista jaettavia tietoja olisi mahdollista käyttää laittomiin tai epäasianmukaisiin tarkoituksiin. Yksittäin poimittavat tiedotkin riittävät tähän tarkoitukseen, jos tieto on sensitiivistä. Erytystä huomiota tulee kiinnittää yksilön tietosuojan lisäksi turvallisuuteen ja omaisuuden suojaan.

Huomionne ehdotetun lain 14 §:n perusteella muulle kuin viranomaiselle teknisen rajapinnan avulla luovutettavista tiedoista (luonnos valtioneuvoston asetuksesta).

Alueidenkäytön tietojen osalta: On tärkeää, että esim. maakuntakaavatiedot ovat kaikkien niitä tarvitsevien käytettävissä. Nykyisin maakuntakaavat ovat rajoituksitta saatavilla Lounaistiedon ylläpitämästä rajapinnasta ja latauspalvelusta.

Muut huomiot

Huomionne koko esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista.

Maakuntaliitoissa on tehty vuosia työtä valtakunnallisesti yhtenäisen HAME-maakuntakaavatietomallin kehittämisessä ja käyttöönotossa. Vaikutusten arvioinnissa jää epäselväksi, kuinka suuri työ tulee olemaan maakuntakaavojen tuottamisessa RYTJ:n vaatimaan, uuteen valtakunnallisesti yhtenäiseen koneluettavaan tietomallimuotoon. Epäselväksi jää myös mitä RYTJ-yhteensopivuus vaatii nykyisiltä tietojärjestelmiltämme. Maakuntaliittojen toimintatapojen ja prosessien muutosten laajuus tai sisältö eivät konkretisoidu, eikä näitä vaikutuksia ole kuvattu riittäväällä tarkkuudella lakiesityksen vaikutusten arvioinnissa. RYTJ:n tekninen rajapinta tulee suunnitella yhteistyössä kuntien ja maakuntaliittojen tietohallinnon kanssa, huomioiden tiedontuottajien valmiudet ja mahdollisuudet sen käyttöönottamiseksi.

Etelä-Karjalan liitto yhtyy kuntien huoleen muutoksen aiheuttamista mahdollisista kustannuksista kunnille ja katsoo, että taloudellista tukea tulee osoittaa erityisesti kunnille rakennetun ympäristön tietojärjestelmään siirryttäessä. Sekä kunnat että maakuntien liitot tulevat tarvitsemaan teknistä tukea erityisesti alkuvaiheessa, kun siirrytään tuottamaan aineistoja yhteisissä tietomalleissa ja välittämään sitä rakennetun ympäristön tietojärjestelmään.

Muut mahdolliset huomionne esitysluonnoksesta?

Maakuntakaavoituksen osalta Rakennetun tietojärjestelmän määrittelyt vaikuttavat vielä hyvin keskeneräisiltä verrattuna kuntien osalta tehtyyn valmistelutyöhön. Tästä johtuen maakuntaliiton näkökulmasta Rakennetun tietojärjestelmän kokonaisuus ja lakiesitysluonnoksen mukaiset veloitteet jäävät epäselviksi.

Suomalainen Topi
Etelä-Karjalan liitto